

Danselaboratoriet – et medskapende dansekompani for alle

Elen Øyen

Jeg heter Elen Øyen og er en norsk dansekunstner, som jobber som produsent og dansekunstner for DansIT Koreografisk senter i Trondheim. Jeg er danser i Danselaboratoriet, noe jeg har vært siden 2005. Jeg ble født med ryggmargsbrokk, og bruker rullestol. Jeg danser i rullestolen min og på gulvet. Hovedfokuset mitt er improvisasjon. Jeg har et nært samarbeid med professor på NTNU og grunnlegger av Danselaboratoriet Tone Pernille Østern. Jeg har forelest på konferanser, seminarer og festivaler i Norge og i utlandet. Jeg har utviklet en bred erfaring i dans, og jobba med forskningsprosjektet «Tilgjengelige kunstnerskap?» fra høsten 2021 til våren 2023.

Min dansereise

I 2005 nærmest snubla jeg over Danselaboratoriets forestilling «Fotografens øyeblikk». Og det var dans på en måte jeg aldri hadde opplevd før. Dansere med og uten funksjonsnedsettelse, profesjonelle og amatører, på samme scene. De skapte en forestilling sammen, med hver sine kropper, hver sine levde liv og erfaringer.

Jeg er født med ryggmargsbrokk, og sitter i rullestol. Jeg har alltid likt dans, men jeg har aldri funnet meg til rette i dansegrupper med bare mennesker i rullestol. Eller for den del, hvilke som helst grupper med mennesker der alle sitter i rullestol eller har andre funksjonsnedsettelse. Det føles som vi blir putta sammen, og er der kun fordi vi tilfeldigvis har funksjonsnedsettelse. Samme regler, felles «skjebne», alle skal være like.

Da jeg så Danselaboratoriets forestilling, var det en øyeåpner for meg. Det var altså dansere med totalt forskjellige kropper. Rullestolbrukere, en blind kvinne, mennesker med utviklingshemming, mennesker uten funksjonsnedsettelse, og altså profesjonelle funksjonsnormative dansere. Og kvaliteten på det som ble vist fram, var i mine øyne utrolig høy. Det kunstneriske uttrykket var så nyskapende, og hadde så mye kvalitet. Individet fikk komme fram i fellesskapet. Jeg visste at det her ville jeg være en del av. Men turte jeg?

Jeg turte. 20 år senere, og Danselaboratoriet har vært fullstendig livsendrende for meg. Det har åpna uendelig mange dører. Nå jobber jeg som danseskulptør i Danselaboratoriet og DansiT Koreografisk senter i Trondheim. Ved hjelp av en aspirantordning for kunstnere

med funksjonsnedsettelse initiert av Kulturdirektoratet, ble jeg ansatt på DansiT i 2023. DansiT er nå driver av Danselaboratoriet.

Om danselaboratoriet

Danselaboratoriet er altså et dansekompani for samtidsdans, for dansere med og uten funksjonsnedsettelse, profesjonelle og amatører. Kompaniet er basert i Trondheim. Grunnlegger er Tone Pernille Østern, professor ved Institutt for lærerutdanning ved NTNU i Trondheim. Danselaboratoriet ble igangsatt som feltarbeid for Tones PhD-studium i dansekunst ved Teaterhøgskolen i Helsingfors (Diss. 2009).

I starten ble Danselaboratoriet drevet av Kulturenheten i Trondheim kommune. Men DansiT tok over driften i 2021. Dette gjør at Danselaboratoriet nå kan vise flere forestillinger på arenaer i det profesjonelle scenekunstheltet.

I Danselaboratoriet inviteres ulike kroppede dansere til å utforske, improvisere og koreografere dans sammen. Det blir tatt utgangspunkt i levde liv, og at alle som er interesserte i dans kan bidra. Siden 2005 har Danselaboratoriet skapt, opptrådt og turnert lokalt med over 20 egne produksjoner, og de leder også workshops, foredrag og stunts.

Gruppen tar for seg det å utfordre, utvide, og utforske oppfatninger om hva dans kan være. Men også å utfordre oppfatninger om kropp og identitet.

Gruppas hovedfokus er å utforske, utfordre og utvide samtidsdansens estetikk. Samtlige mennesker i gruppen er en viktig brikke i puslespillet mot

å skape en koreografi. Alle bidrar akkurat like mye. Jeg pleier å si at Danselaboratoriet er et idealsamfunn i miniatyr. I samfunnet ellers er det ofte sånn at mennesker blir satt i grupper, og skillene mellom gruppene blir ofte gjort veldig tydelige. I Danselaboratoriet er alle danserne med og bestemmer og preger hvordan dansen skal se ut, i stedet for å tilpasse oss dansens eksisterende rammer.

Forskjellighet er spennende. Etter min mening mye mer spennende enn at alle kropper skal være så like som mulig, koreografien skal være så lik og presis som mulig, at kunstnerisk leder skal ha regien og makta over alt som skal vises.

Danselaboratoriets metode

Danselaboratoriets metode går ut på at kunstnerisk leder kommer med en idé eller et tema. Så improviserer vi dansere rundt det temaet og våre assosiasjoner til temaet. Og så settes det hele sammen til en koreografi. I mange av forestillingene våre improviserer vi ut fra gitte rammer. Kunstnerisk leder har ideen og strukturen, vi dansere setter den ut i livet. Ofte der og da, i øyeblikket. I noen forestillinger er alt improvisert, i noen forestillinger er koreografien satt, og i noen forestillinger er det en blanding. Men vi mister aldri den individuelle danserens og kollektivets egenuttrykk ut av syne. Vi alle får komme inn med våre ideer, følelser, assosiasjoner og historier.

En ting jeg alltid har likt med Danselaboratoriet, er det unike estetiske uttrykket. Jeg har alltid følt at det vi viser fram har høy kvalitet. Vi blir tatt på alvor, i stedet for å raske sammen en scenografi

kjapt, bare for at «funksjonshemmede skal kunne delta på en scene». Vi er ikke maskoter, symboler eller et alibi for mangfold og inkludering. Uttrykket vårt er moderne og nyskapende. Det er ikke «rullestoldans» eller helsedans. Men samtidskunst, basert på improvisasjon og medskapning. Det at vi dansere bidrar så mye til hvordan dansen og uttrykket skal se ut, er noe av det jeg liker aller best med Danselaboratoriet. Dansernes individuelle ideer og erfaringer er sentrale i alle forestillinger. Det betyr utrolig mye. Og det å stå på samme scene som etablerte, utdannede dansekunstnere, slutter aldri å være stort.

For mange vil det passe best å organisere seg i en gruppe med mennesker som er mest mulig lik en selv. For eksempel i en dansegruppe for bare rullestolbrukere, eller pardans for rullestolbrukere og gående dansere. Og det er en helt ærlig sak å like det best! For meg og mange andre, passer det derimot best å møtes i hverandres forskjellighet, unike kropper og uttrykk. Derfor var det så stort for meg å oppdage Danselaboratoriet og alt det sto for. Med Danselaboratoriet fant jeg en filosofi som ligner på den jeg har vokst opp med: At det å ha en annerledes kropp ikke trenger å være begrensende. At man kan pushe seg selv og se løsninger og muligheter samme hvilken kropp man har. Man prøver ut løsninger, og finner andre løsninger hvis det ikke funker. Danse- og scenekunsten er en perfekt arena til å synliggjøre for veldig mange hvordan man kan gjøre ting med alle mulige forskjellige kropper.

Jeg skulle veldig gjerne ha utdanna meg til dansekunstner selv. Men for å gjøre det,

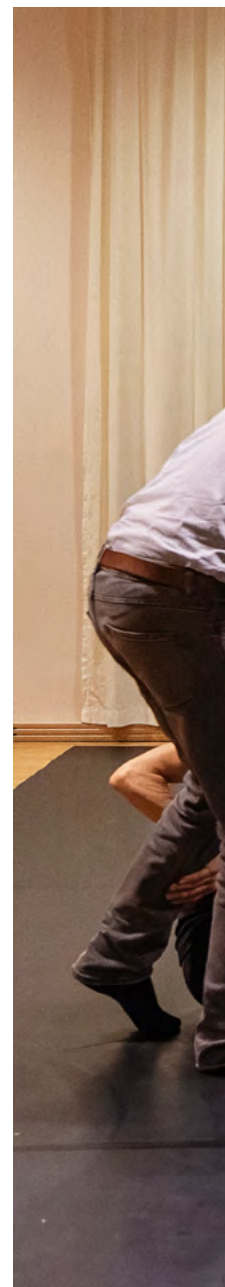

Foto: Arne Hauge

måtte jeg ha flytta til utlandet. For danse-
utdanningene i Norge er ikke tilrettelagt
for rullestolbrukere. Og livet mitt åpna
ikke, og åpner ikke, for at jeg skal kunne
flytte til utlandet. Likevel har jeg
opparbeida meg såpass mye erfaring i
dansefeltet nå, at jeg med stolthet definerer
meg selv som dansekunstner. Takket være
gode kollegaer og meddansere klarer jeg nå
å ta eierskap til det å være dansekunstner,
og si det høyt uten å krympe meg selv.

I Danselaboratoriet fokuserer vi ikke
på å være FLINK. Vi setter søkelys
på å formidle det vi vil formidle. Med våre
kropper, livserfaring, og følelser. Det er
ingen opptaksprøver. Alt man trenger
for å være med, er et ønske om å danse
og formidle.

Det vi driver med i Danselaboratoriet
er kroppslig læring. Gjennom så mange
menneskelige og kroppslige møter på
dansegulvet, blir vi kjent med hverandre.
Ikke først og fremst med ord, men gjennom
kroppene våre. Det skaper en unik
trygghet oss imellom. Vi lærer oss å stole
på både oss selv og hverandre. Og vi blir
bevisste på våre egne grenser, og på å
respektere andres. Som et eksempel kan
jeg nevne mitt første dansende møte med
dansekunstner Mari Flønes, i 2008 eller
2009. Mari har ingen funksjons-
nedsettelse. Første gangen vi dansa
sammen, lente hun seg på meg. Hun stolte
på at jeg var sterk nok til å takle vekten
hennes. Hun behandla meg ikke med
silkehanser, slik mange gjør med folk
med funksjonsnedsettelse. Dermed fikk
jeg trent meg på å kjenne etter hva jeg
tåler, og å si fra hvis noe var ubehagelig.
Mari visste akkurat hvor mye vekt hun

skulle legge på meg, for hun lytta til min
kropp. Dette dansende møtet la et godt
grunnlag for et samarbeid og et vennskap
som har vært bunnsolid siden da. Mari
er min venn og mitt forbilde.

Så altså, Danselaboratoriet handler
om menneskemøter, gjennom dans.
Mennesker med ulike kropper møtes
gjennom dansen. Folk med funksjons-
nedsettelse blir ofte vant til å forklare
mennesker uten funksjonsnedsettelse
om sin kropp, og fokuset blir ofte
på begrensninger. Det som er «galt».
I Danselaboratoriet lytter vi til hverandres
kropper, enten vi har funksjonsnedsettelse
eller ikke. Vi lærer om hverandres kropper
gjennom dans, berøring, bevegelse, og ved
å lytte til hverandre. Vi lytter ikke bare
med ørene, men med hele kroppen. Mine
grenser og mine muligheter som rulle-
stolbruker finner man ut av ved å danse
med meg, ikke bare ved å spørre meg med
ord. For eksempel: Hvordan vil jeg at folk
skal håndtere rullestolen min? Hvor mye
tør jeg å tilte eller bli tiltet bakover før jeg
blir redd for å falle? Kan rullestolen brukes
i dans på nye måter? I Danselaboratoriet
tør vi å ta risiko og å eksperimentere.
Å ikke tro at vi sitter på alle svarene
på forhånd om hva dans er.

Vi kan si at Danselaboratoriet er en
pioner i Norge når det gjelder dans med
ulikkroppede dansere. Der forskjellighet
er selve drivkraften. Det finnes noen
få kompanier som har kommet etter oss.
Ett eksempel er 71BODIES, som er et
profesjonelt danse- og performance-
kompani som inkluderer transpersoner
og er basert i Bergen. Kompaniet ble
grunnlagt av dansekunstner og koreograf

Daniel Mariblanca i begynnelsen av hans kjønnsøvergang, ut fra et behov for å både forstå og dokumentere kompleksiteten som ligger i den transkjønnede identiteten. Kompaniet består i likhet med Danselaboratoriet av dansere med og uten funksjonsnedsettelse. Med kropp er man kan si er normbrytende, og som gjerne blir sett på som utradisjonelle dansekropper.

My Body My Home

My Body My Home er et unikt samarbeid mellom DansiT, Danselaboratoriet og Danseteateret, og 71BODIES og Daniel Mariblanca. My Body My Home er sentrert og inspirert av det store mangfoldet i bakgrunner, livserfaringer, kropp, kjønn, alder og mobilitetsfunksjoner. My Body My Home hadde premiere på Multiplie Dansefestival våren 2024. Da med Danselaboratoriet og Danseteateret. I 2025 ble 71BODIES også med på laget, og sammen viste vi My Body My Home på selveste Festspillene i Bergen og Heddadagene i Oslo i juni 2025.

Å være en del av en minoritet kan skape stress og isolasjon, og møte mikro- og makrodiskriminering daglig. Dette kan manifestere seg i ulike former i livet; tilgjengelighet, jobbmuligheter, representasjon (eller mangel på sådan), institusjonell paternalisme, funksjonshemninger, symbolisme, blant annet. Derfor fokuserer My Body My Home på å skape kunstneriske strategier for å skape kollektiv kraft – fordi vi er sterkere sammen.

Et annet kompani med lignende modell som Danselaboratoriet, er oslobaserte Kompani D. Kompani D er et nytt

profesjonelt kompani innen inkluderende scenekunst for utøvere med og uten funksjonsnedsettelse. Kompaniet skal utforske og utvikle kompetanse innen fagfeltet inkluderende scenekunst, som vil si at alle utøverne skal jobbe likestilt i scenekunstprosjektet og forestillinger.

Tilgjengelige kunstnerskap – Et kunnskapsprosjekt om kunstnere med funksjonsnedsettelse i Norge

Jeg var medforsker i dette forskningsprosjektet, og det føltes meningsfylt. Folk med funksjonsnedsettelse blir veldig ofte forska på, men det er sjeldent vi får være de som forsker. Da jeg er kunstner med funksjonsnedsettelse, føltes det ekstra spesielt å få være med som forsker i prosjektet.

Tilgjengelige kunstnerskap? Et kunnskapsprosjekt om kunstnere med funksjonsnedsettelse i Norge identifiserer drivkrefter og barrierer for at funksjonshindrede personer skal kunne jobbe som profesjonelle kunstnere i Norge. Fem forskere med og uten funksjonsnedsettelse fra Fafø og NTNU intervjuet 45 aktører fra kunst- og kulturinstitusjoner og 19 kunstnere med funksjonsnedsettelse.

Resultatene viser at barrierene er større enn drivkreftene. Kunstnerne i denne studien erfarer en nærmest normalisert ekskludering fra kunstfeltet. De opplever, med enkelte unntak, å mangle de mulighetene som majoritetsbefolkningen har til å ta kunstutdanning og jobbe som kunstnere i Norge. Til tross for utfordringene er kunstnerne likevel virksomme på sine felt.

Foto: Thor Brødreskift

Økt bevissthet og handlinger i andre land, kombinert med økt oppmerksomhet om mangfold og likestilling på tvers av ulike marginaliserte grupper i Norge, gir likevel grunn til optimisme og tro på endring. Samtidig avhenger dette av endringsvilje og konkrete, målrettede og langvarige tiltak på tvers av kunst-, kultur-, utdannings- og velferdssektoren.

Prosjektet er gjennomført på oppdrag fra Kulturdirektoratet og foregikk år 2021–23.

Forskningsrapporten ble lansert 27. april 2023 på Kulturdirektoratets konferanse «Tilgjengelige kunstnerskap?» på Sentralen i Oslo.

La oss håpe at forskningsprosjektet og de ulike tilbudene for dans for mennesker med normbrytende kropper kan åpne flere muligheter for at alle skal få et likestilt tilbud i dans!